

Канадський інститут українських студій
4-30 Pembina Hall, University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada T6G 2H8

КІУС сприяє відродженню гетьманської столиці Батурина

З 2001 р. Програма дослідження Східної України ім. Ковальських при КІУСі спонсорує історико-археологічне вивчення колишньої гетьманської столиці Батурина, що на Чернігівщині. У 1669–1708 рр. Батурин був столицею козацької держави та одним з найзначніших і велелюдних міст України. Батуряни активно підтримали повстання гетьмана Івана Мазепи (1687–1708) за звільнення Лівобережної України з-під влади Москви. Цар Петро I послав російське військо захопити повстале місто. 1 листопада 1708 р. воно безуспішно штурмувало міцну батуринську фортецю. Наступної ночі нападники зненацька вдерлися до фортеці таємним ходом, який виказав зрадник. Московське військо вигубило козацьку залозу і мешканців гетьманської столиці (разом до 14 тисяч), пограбувало й спалило місто, зруйнувавши навіть церкви й монастирі. Зберігся лист Петра I з наказом цілковито знищити Батурин задля покарання «зрадників», які «боронились» супроти царської армії, та «на приклад» іншим українським містам, що підтримали збройний виступ Мазепи. Гетьман Кирило Розумовський (1750–64) відродив Батурин з руїн, але після його смерті у 1803 р. місто занепало.

2008 р. канадсько-українська експедиція завершила розкопки решток укріплень цитаделі фортеці Батурина XVII ст. Їх побудували місцеві майстри за традиціями



Директор КІУСу Зенон Козут виступає перед студентами, які беруть участь в археологічних розкопках Батурина

дерево-земляних оборонних споруд Середньої Наддніпрянщини. Вони склалися з рову, валу, зрубних стін, веж і брами, які згоріли під час пожежі міста у 1708 р.

Минулого літа археологи розкопали засипаний глибокий рів цитаделі. Виявилося, що його стіни були обкладені дубовими колодами для підсилення укріплення. В основі валу відкрили залишки чотирьох рядів зрубів. Три зовнішні лінії дубових зрубів були забиті глиною і надійно захищали цитадель від ядер та куль при обстрілі. Внутрішній ряд служив приміщенням для припасів і сторожі. На верхньому ярусі зрубної стіни знаходилася бойова галерея, вкрита дерев'яним дахом. Її зовнішні стіни мали отвори-стрільниці для гармат і мушкетів.

Висота валу зі стіною становила понад 10 м. Протягом 2008 р. на основі наших археологічних даних та графічних реконструкцій цитаделі реставратори на державне замовлення відбудували ці оборонні споруди в дещо зменшеному й спрощеному вигляді.

На подвір'ї цитаделі архітектори реконструювали спалені 1708 р. дерев'яну тридільну Воскресінську церкву та цегляні одноповерхові гетьманський палац і державну/військову скарбницю. Очевидно, їх спорудили гетьмани Іван Самойлович (1672–87) та Іван Мазепа у стилі українського барокко. Архітектуру й декор обох палат, а особливо храму цитаделі, відтворено гіпотетично, але доволі правдоподібно, з

Продовження на с. 3

Академічна успішність у час світової кризи

Оглядаючи діяльність КІУСу, можна сказати, що це був ще один рік академічних успіхів і здобутків: інститут продовжив свою довгострокову підтримку розкопок і відбудови Батурина, столиці гетьманської держави за правління Івана Мазепи; ініціював угоду з Національним університетом «Києво-Могилянська академія»; профінансував проведення важливих конференцій в Україні, в яких узяли участь і його науковці; організував чотири тривалі і п'ять коротких поїздок учених із України та виступ музикантів із Києва. Разом з тим КІУС опублікував чотири книги, видав новий випуск *Журналу українознавчих студій*, продовжив свою традиційну серію семінарів і лекцій та надав бакалярські, аспірантські, докторські і постдокторські стипендії й дотації.

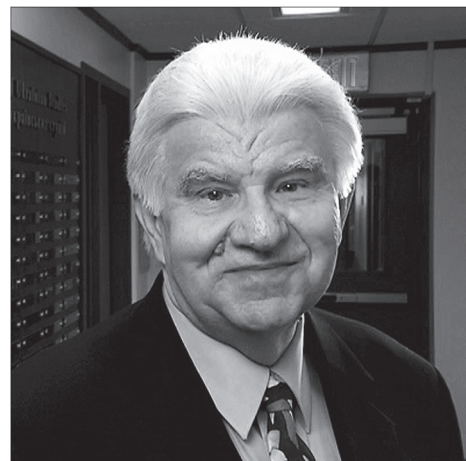
Серед інших подій цього року варто згадати відзначення 60-річчя з дня народження директора Програми дослідження релігії і культури КІУСу професора Івана Химки та нагородження мене й д-ра Володимира Мезенцева державною нагородою від Президента Ющенка за внесок у Батуринський проект. Ми також вітаємо повернення нашої секретарки Ірини Федорів із декретної відпустки та дякуємо Андрієві Черневичу за його працю в час її відсутності.

Важливість КІУСу як провідної наукової установи ще більше зросла в момент, коли уряд Росії розпочав наступ на академічну свободу та на будь-які спроби мати альтернативне бачення історії й ідентичності в Україні. Заходи російської влади стосуються заперечення Голодомору як геноциду; закону, який передбачає кримінальну відповідальність за відхилення від її інтерпретації Другої світової війни; та підтримки

проімперських позицій Росії в популярних засобах масової інформації, наукових публікаціях і конференціях. Нещодавно це проявилось у ставленні до подій мазепинської доби, зокрема зруйнування Батурина й Полтавської битви. Діяльність КІУСу, що представлена в даному бюлетні, якраз і спрямована на те, щоб протидіяти цим заходам і сприяти праці істориків в Україні, які виробляють свій власний історичний наратив.

Якщо прагнення інституту до академічної успішності залишаються сталими, то його можливості втілювати в життя свої програми були пригальмовані фінансовою кризою небувалого масштабу. Спад світової економіки особливо дошкульно вдарив по КІУСу, який великою мірою функціонує за рахунок вічних фондів, що понесли значні втрати. Масштаби цих втрат настільки великі, що можуть призвести до скорочення окремих програм і працівників. Відповіддю на цю кризу стали запроваджені КІУСом заходи щодо зменшення витрат, що включає урізання кількох постійних і студентських позицій, зменшення витрат на подорожі й конференції та зменшення телефонних ліній до необхідного мінімуму. Ми також звернулися до університету з проханням про спеціальне фінансування на час кризи, аж поки не відновляться доходи з вічних фондів. На щастя, університет відгукнувся позитивно, і його допомога разом із нашими заощаджувальними кроками дадуть нам кілька років часу, щоб адаптувати програми й отримати додаткове фінансування.

Щоб утримати високий рівень академічної успішності в умовах економічного спаду, я розробив кілька стратегій. На короткий час я



заохочую жертводавців давати внески не на уставні капітали вічних фондів, а на поточні рахунки. Це дозволить КІУСу відразу використати гроші, замість того щоб отримувати лише малі відсотки від університету. Я також намагаюся поєднати бажання спонсорів з цілями окремих програм, щоб таким чином забезпечити їхнє фінансування на триваліший період. Добрим прикладом тут може послужити стабільна підтримка Альбертською фундацією збереження української спадщини Програми з українсько-канадських студій або підтримка Канадською фундацією українських студій *Енциклопедії України в інтернеті*. Дуже сподіваюся, що подібна підтримка надійде й на інші програми, як-от видання *Журналу українознавчих студій*. Індивідуальні донори можуть спонсорувати публікації книг або навіть статей для енциклопедії.

Зрештою, лише суттєве надходження нових коштів могло б відновити фінансові позиції КІУСу. З цією метою я разом із керівником відділу розвитку фондів Миколою Сорокою розробив *Стратегічний план розвитку фондів, 2009–2012*. План, зокрема, передбачає: 1) інтенсивну працю з донорами, 2) посилення присутності КІУСу в публічному просторі, 3) віднаходження нових джерел фінансування. Ключовий елемент стратегічного плану — заручитися підтримкою щойно

створеного Альбертського товариства сприяння українським студіям. Товариство, яке очолює професор-емерит Альбертського університету д-р Богдан Медвідський, уже активно включилося в роботу, сприяючи науковим і освітнім програмам та проектам інституту. Ми надзвичайно зворушені щедрістю достойного Івана Яремка й д-ра Марії Фішер-Слиж, які вирішили проспонсорувати окремі томи з проекту перекладу *Історії України-Руси* Михайла Грушевського. Лише завдяки щедрості таких людей КІУС зможе пережити світову кризу і постати як ніколи сильною установою та продовжити свою місію академічної успішності.

Канадський інститут українських студій

4-30 Pembina Hall
University of Alberta
Edmonton, AB
T6G 2H8

Телефон: (780) 492-2972
Телефакс: (780) 492-4967
Е-пошта: [cious@ualberta.ca](mailto:cius@ualberta.ca)
Веб-сторінка: www.cius.ca

Бюлетень КІУСу
Передрук дозволено за поданням джерела. ISSN 1485-7979

Редактори: Богдан Клід,
Микола Сорока, Мирослав Юркевич
Перекладач: Микола Сорока
Макетування: Пітер Матілайнен

У справах, що стосуються
Електронної
енциклопедії українознавства,
Журналу українознавчих студій,
Видавництва КІУСу,
Центру ім. Петра Яцика,
просимо звертатися за адресою:

256 McCaul Street, Rm. 302
University of Toronto
Toronto, ON
M5T 1W5

Телефон: (416) 978-6934
Телефакс: (416) 978-2672
Е-пошта: cious@utoronto.ca

КІУС сприяє відродженню

Продовження зі с. 1



Володимир Коваленко (Чернігівський університет) представляє археологічні знахідки в Батурині (2008) Президентові Віктору Ющенку та його дружині Катерині Ющенко.

урахуванням матеріалів багатолітніх розкопок та аналогій з однотипними пам'ятками Гетьманщини.

Минулого літа на подвір'ї цитаделі відкрили підземний хід, що веде за межі укріплень до схилу берега Сейму. Можливо, саме цим таємним ходом російські солдати увірвалися до твердині.

Коло 1692 р. Мазепа звів у фортеці головний собор гетьманської столиці — Св. Живонавальної Трійці, мурований з цегли. У 2006–8 рр. археологи повністю розкопали фундаменти храму, встановили його розміри, план та архітектурний дизайн і графічно реконструювали зовнішній вигляд споруди. Це була одна з найбільших церков у козацькій державі — довжиною 38,7 м і шириною 24,2 м. Вона мала три нави, три вівтарні апсиди, виділений трансепт, великий півкруглий двоповерховий бабинець (екзонартекс) та, ймовірно, сім бань. Бані й склепіння підтримували чотири опори. Найбільша,

центральна, баня мала діаметр приблизно 7–7,5 м, подібний до розміру головного куполу Софіївського собору в Києві (1037). Північний та південний фасади собору Св. Трійці Батурина прикрашали колони чи півколони, встановлені на підквадратних п'єдесталах. В інтер'єрі храму стіни членувалися пілястрами.

Вірогідно, цей собор належав до рідкого типу храмів, де поєдналися риси бароккової католицької тринавної базиліки з трансептом та ранньомодерної української православної хрещато-п'ятиверхої церкви з бабинцем. Такий незвичайний комбінований дизайн могли творчо виробити архітектори Мазепи в ході його інтенсивного будівництва культових споруд різних національних і західних типів. Найближчим до Троїцького собору Батурина за планом і параметрами був утрачений собор Вознесінського монастиря (1705) на Печерську в Києві.

У білоруській Могилевській хроніці XVIII ст. виявлено мало-відому унікальну розповідь про тотальне знищення Батурина та його населення московським військом і обстріл з гармат, пограбування і руйнацію Мазепино собору 1708 р. Знайдені під час розкопок залишок Троїцького собору гарматне ядро й картеч великого калібру підтверджують повідомлення хроніки про його бомбардування.

Наказом Президента Ющенка передбачена відбудова собору Живонавальної Трійці та палацу Мазепи в батуринській околиці Гончарівці у 2009–10 рр. Наші археологічні матеріали, плани та графічні реконструкції цих споруд допоможуть реставраторам достовірно відтворити їхню архітектуру й орнаментацию.

2008 р. у похованнях цвинтаря Троїцького собору археологи знай-

Продовження на с. 4

шли дві позолочені мідяні ікони Богородиці з образами Христа-немовляти та св. Миколи (продукція іконописних майстерень Києво-Печерської лаври XVII ст.), великий натільний хрест з кипарисового дерева у срібній оправі з вирізьбленим Розп'яттям (можливо, принесений паломником з Єрусалиму чи православних святинь Балкан), шість бронзових натільних хрестів, 41 скляну намистину, різьблені кістяні прикраси, фрагменти одягу з тканин та шкіряного взуття місцевого виробництва, бурштинову підвіску з латинським хрестом (військовий трофей чи торговий імпорт зі Східної Балтики), дві срібні монети польського короля Сигізмунда III Вази (1587–1632), п'ять мідяних монет Речі Посполитої, залізну лямпаду з рельєфним рослинним мотивом та хорос від начиння храму XVII–XVIII ст.

Торішні археологічні знахідки свідчать про значний розвій цеглярства, ковальства, ливарництва, склоробства, обробки кістки, ткацтва/прядіння і народнього малярства в гетьманській столиці, а також про її комерційні та культурні контакти з Києвом, Польщею та прибалтійськими країнами. Уперше в Батурині виявлено релігійний артефакт, виготовлений, згодом, у якомусь з центрів християнського паломництва в Османській імперії. Нищівне розорення міста в 1708 р. підірвало його широкі міжнародні зв'язки, розквіт художніх ремесел і мистецтва та самотньої сакральної й палацової архітектури у стилі мазепинського барокко зі своєрідною синтезою елементів українського та західного барокко.

У 2008 р. експедиція розкопала 167 могил батурян XVII–XVIII ст. на цвинтарях Троїцького собору та Воскресінської церкви. З них 18 похованих належать до жертв погрому 1708 р. Археологічні дослідження кладовища Воскресінської церкви в цитаделі, проведені у 1995–

2008 рр., показують, що приблизно 100 поховань верхнього ярусу належать дітям до 12 років (понад 90%) та жінкам (коло 10%), які загинули під час різанини та пожежі гетьманської столиці.

Відомий історик Гетьманщини, директор КІУСу д-р Зенон Когут є головою канадсько-українського Батуринського проекту і визначає його науковий напрям, завдання та фінансування. Спонсорами також є НТШ у США та Понтифікальний інститут середньовічних студій Торонтського університету. Меморіальний фонд ім. Марусі Оніщук та Іванка Харука (КІУС), заснований Петром Малофієм (Едмонтон), Фонд катедр українознавства при Гарвардському університеті (директор д-р Роман Процик), Ліга українців Канади, Фундація ім. Ольжича, Фундація «Прометей», кредитова спілка «Будучність» і Українська кредитова спілка (Торонто), та фонд «Поміч Україні» (Монреаль) надають щорічні дотації на проведення досліджень у Батурині та підготовку публікацій.

Президент України Віктор Ющенко сприяв археологічним дослідженням та державній програмі відродження міста й відтворення його знаменитих архітектурних пам'яток. Неодноразово він разом із дружиною Катериною Ющенко, урядовцями, діячами культури та журналістами оглядав наші розкопки. Завдяки підтримці від української

держави їх обсяг значно розширився минулого літа. Кількість учасників Батуринської археологічної експедиції рекордно збільшився до 160 студентів та науковців з університетів Чернігова, Києва, Ніжина, Сум, Харкова, Мелітополя (Україна) та Монреалю (Канада). Керівником експедиції є завідувач катедри історії та археології України Чернігівського державного університету д-р Володимир Коваленко. Науковий співробітник КІУСу д-р Володимир Мезенцев є співкерівником розкопок у Батурині та виконавчим директором проекту з канадської сторони. У ньому також бере участь знаний історик Київської Русі проф. Мартін Дімнік (Понтифікальний інститут середньовічних студій).

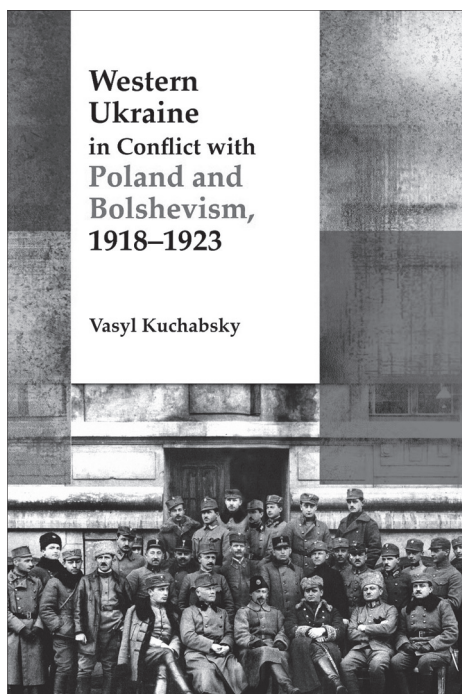
Таким чином, завдяки розкопкам канадсько-української експедиції отримано археологічні матеріали для масштабних реконструкцій фортифікацій та архітектурних споруд Батурина XVII ст. і нові свідчення про розорення його церков та масове винищення цивільного населення російським військом у 1708 р. Ці студії та оприлюднення їх результатів членами експедиції були важливими заходами у підготовці до відзначення на державному рівні 300-ліття Батуринської трагедії в Україні 14 листопада 2008 р.

*Володимир Мезенцев
КІУС, Торонто*

Канадські дослідники Батурина відзначені державними нагородами України

19 січня 2009 р. Президент України Віктор Ющенко видав указ (№ 30/2009) про відзначення державними нагородами України низки істориків, археологів, архітекторів, реставраторів, державних і музейних працівників та меценатів, які зробили вагомий внесок у вивчення та відбудову колишньої столиці козацько-гетьманської держави м. Батурина. Серед відзначених двоє науковців із Канади: директор КІУСу д-р Зенон Когут, голова Батуринського проекту з канадської сторони, та науковий співробітник КІУСу д-р Володимир Мезенцев, виконавчий директор проекту і співкерівник розкопок у Батурині, — обоє нагороджені орденом «За заслуги» III ступеня.

Нові видання



Western Ukraine in Conflict with Poland and Bolshevism, 1918-1923

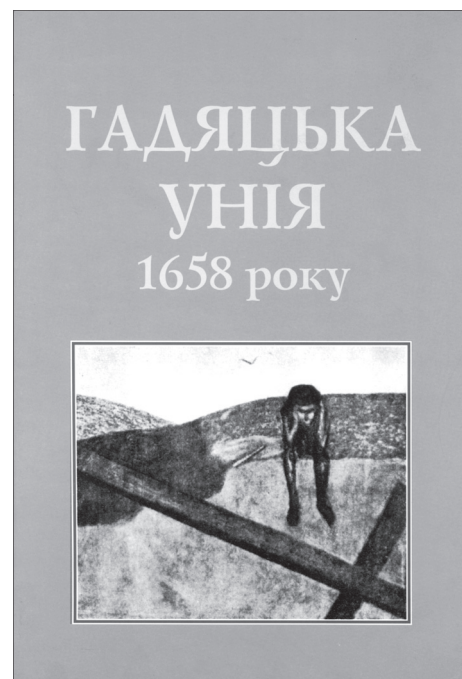
Опублікована Видавництвом КІУСу у співпраці з Інститутом австрійських і центральноєвропейських студій ім. Вірта при Альбертському університеті, праця Василя Кучабського *Western Ukraine in Conflict with Poland and Bolshevism, 1918-1923* [Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом, 1918-1923] присвячена одному з найскладніших періодів ХХ ст., коли поразка Союзу центральних держав у Першій світовій війні та падіння Російської імперії уможливили для «неісторичних націй» Центральної і Східної Європи розпочати творення незалежних держав.

Книга Кучабського, якого відомий фахівець з історії модерної України Іван Лисяк-Рудницький вважав «найцікавішим істориком української революції», — це найповніша праця про політичні, військові й дипломатичні аспекти боротьби Західної

України за незалежність. Кучабський (1895-1971) сам брав участь у тих подіях як старшина Українських січових стрільців. У 1922 р. він емігрував до Німеччини, де в 1930 р. отримав докторський ступінь з історії й слов'янської філології в Берлінському університеті. Його монографія про Західну Україну була написана німецькою мовою і вперше видана в Берліні 1934 р. Центральні питання праці — українсько-польські стосунки та українсько-польська війна 1918-19 рр. Кучабський також досліджує питання державотворення в Західно-Українській Народній Республіці (ЗУНР) і деякою мірою в Українській Народній Республіці (УНР) та стосунки між двома республіками в ширшому контексті європейської політики, Паризької мирної конференції, інтересів союзників та ставлення Росії до української незалежності.

Книгу переклав Ґас Фейґан, старший викладач міжнародних відносин Лондонського метрополітального університету. Олександр Павлюк, автор численних праць з питань української дипломатичної історії та Західно-Української Народної Республіки, написав вступ, вміло помістивши працю в контекст історіографії про польсько-українську війну й дипломатичну ситуацію в 1918-23 рр. У книзі подано шість кольорових мап. Щедра фінансова підтримка на видання книги надійшла від Східноєвропейського дослідницького інституту ім. В. К. Липинського (Філядельфія).

Western Ukraine in Conflict with Poland and Bolshevism, 1918-1923 Кучабського виходить як четвертий том монографічної серії Центру досліджень історії України ім. Петра Яцика. Книга наявна у м'якій палітурці за 34.95 дол. і в твердій за 59.95 дол.



Внесок КІУСу у відзначення Гадяцької унії 1658 року

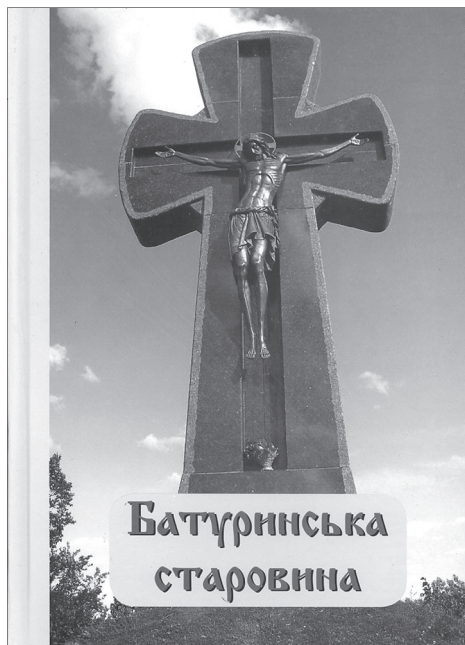
З нагоди 350-літнього ювілею Гадяцької унії Видавництво КІУСу й Інститут української археографії та джерелознавства (Київ) підтримали видання збірника статей, *Гадяцька унія 1658 року*, укладеного за матеріалами конференції, проведеної в Полтавському педагогічному університеті. Проект між українською козацькою державою і Польсько-Литовською Річчю Посполитою був однією з найважливіших ініціатив у ранньомодерній українській історії, яка могла б підважити Переяславську угоду з Московією (1654) та відновити політичний баланс у Східній Європі, що існував до 1648 р.

До книги увійшли статті провідних істориків з України, Польщі, Канади, США й Росії (Тетяна Таїрова-Яковлева, Віктор Брехуненко, Зенон Когут, Даріюш Колодзейчик, Юрій Мицик, Сергій Плохій, Петро Кулаковський, Томаш Кемпа, Піотр Кроль, Тарас Чухліб та ін.), присвячені питанням генези Гадяцької унії,

реакції на неї козацької й польсько-литовської еліти та її спадщини в українській і польській інтелектуальній традиції.

Як козаки і шляхта Речі Посполитої дійшли до Гадяцької угоди(?), якою мірою катаклізми, що потрясли Річ Посполиту, вплинули на східноєвропейську цивілізацію(?), що Гадяцький проект означав для різних соціальних верств і регіонів козацької держави(?), як глибоко вона вплинула на різні прошарки козацтва та яку роль відіграла в подальшому політичному мисленні українських гетьманів(?), чи змінила козацьку концепцію батьківщини(?) — ці та інші подібні питання склали предмет цієї книги. Дана публікація своєчасна не лише через історичний ювілей, вона також ілюструє витоки сучасних дебатів про орієнтацію України на Схід і Захід.

Гадяцька унія 1658 року наявна в твердій палітурці за 39.95 дол.



Нова книга про столицю козацької України

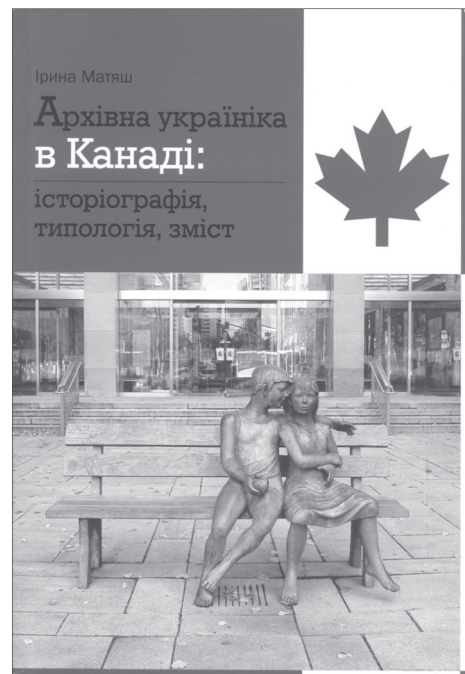
Профінансована КІУСом спільно з Видавництвом ім. Олени Теліги (Київ), *Батуринська старовина: збірник наукових праць*,

присвячений 300-літтю *Батуринської трагедії* — це найбільший на сьогодні збірник статей (в основному українською, а також англійською й російською мовами), що розповідає про постання, розвиток та значимість міста як столиці Гетьманщини (1669–1708). У збірнику автори з України, Канади, США, Росії, Швеції та Італії на підставі аналізу нових археологічних матеріалів та маловідомих писемних джерел висвітлюють широкий спектр питань: археологічні студії про топографію Батурина, його фортифікацію, архітектуру, планування, забудову, соціальну структуру, ремесло, торгівлю, мистецтво й міжнародні зв'язки цього центру доповнюють дослідження про його політичну, військову, церковну й інтелектуальну історію.

У книзі підсумовуються та осмислюються результати понад десятилітніх широкомасштабних розкопок Батурина, які були започатковані 1995 р. археологічною експедицією з Чернігівського державного університету і з 2001 р. продовжені українсько-канадською експедицією. Відтоді проект, який очолює директор КІУСу та провідний історик Гетьманщини д-р Зенон Когут, спонсорується Програмою дослідження Східної України ім. Ковальських КІУСу, а також Науковим товариством ім. Шевченка у США та Понтифікальним інститутом середньовічних студій у Торонті.

Збірник наукових статей присвячено 300-річчю Батуринської трагедії 1708 р. на вшанування цієї сумної події в історії України і для поширення інформації про неї у світі. Книга є вагомим внеском у міждисциплінарне вивчення славного українського міста та історії і культури козацько-гетьманської держави в цілому.

Батуринську старовину можна придбати у твердій палітурці за 59.95 дол.



Огляд українських архівів у Канаді

Провідний український архівознавець щойно опублікувала огляд українських архівних збірок у Канаді. Д-р Ірина Матяш, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства в Києві, завершила книгу *Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, зміст*, що стала результатом її дослідницької праці в Канаді в 2006 (як стипендіат стипендії ім. Коляски КІУСу) та 2007 рр. Дана книга — це спільне видання Державного комітету архівів України, Національної академії наук України й КІУСу.

Д-р Матяш дає загальний огляд великих українських та українсько-канадських архівних збірок у Канаді. Найбільші з них знаходяться в Національному архіві Канади в Оттаві та в Українському культурно-освітньому осередку у Вінніпезі. Вона також оглянула Українсько-канадський дослідно-документаційний центр, Бібліотеку рідкісної книги ім. Томаса Фішера (Торонтський університет) та Архів Онтаріо в Торонті; архіви Української Католицької архієпархії, Української

Як замовляти видання Видавництва КІУСу

Замовлення на книги Видавництва КІУСу (плюс податок і поштові витрати; поза межами Канади ціни в доларах США) можна зробити через захищену електронну систему Видавництва КІУСу за адресою: www.utoronto.ca/cius; е-пошта: cius@ualberta.ca; факс: (780) 492-4967; тел.: (780) 492-2973; або звернувшись до видавництва:

4-30 Pembina Hall

University of Alberta, Edmonton, AB

Canada T6G 2H8

Православної Церкви Канади та Української вільної академії наук у Вінніпезі; Провінційний архів Альберти та архів Альбертського університету.

Поштовхом для проведення цього огляду стала прийнята 2001 р. постанова уряду України про сприяння поверненню архівної української у формі оригіналів або копій — своєрідне «збирання» інформації про Україну й українців з усього світу. До найвагоміших колекцій, які Канада планує передати Україні, належить архів екзильного уряду Української Народної Республіки. Іншим кандидатом на «повернення» є цінна й об'ємна збірка Андрія Жука, яку спочат-

ку потрібно перезняти на мікроплівку.

Автор також вказала, де далі може проводитися пошук архівної української: а) у країнах, до складу яких свого часу входили українські землі (Австрія, Польща, Угорщина, Румунія); б) у головних країнах, до яких емігрували українці (Канада, США, Австралія та ін.); в) у країнах, до яких архівні матеріали були вивезені з України (Італія, Німеччина, Чеська Республіка та ін.); г) у країнах, з якими Україна мала дипломатичні відносини; та д) у Російській Федерації й інших країнах колишнього Радянського Союзу. Сподіваємося на продовження цього довготривалого проекту.

Mykhailo Hrushevsky *History of Ukraine-Rus'*



VOLUME 9, BOOK 2, PART 1
The Cossack Age, 1654–1657

У цьому томі Грушевський подає детальний опис дипломатичних і військових подій, які привели до Переяславської ради 1654 р., та аналізує наступні домовленості Москви з козацькою Україною, яка потребувала військової допомоги для продовження боротьби проти Речі Посполитої.

Історія наявна у твердій палітурці за 119.95 дол. (плюс податок і поштові витрати; поза межами Канади ціни в доларах США). Підписка на всі 10 томів (12 книг) *Історії України-Руси* коштує 1,100 дол.

Журнал українознавчих студій

Спеціальний випуск *Журналу* за 2008 р. — це разів у чотири об'ємніший том, основну частину якого складають матеріали на пошану Франкові Сисину з нагоди його шістдесятиріччя. Редакторами тому запрошені Ольга Андрієвська, Сергій Плохій та Ларрі Вольф. До тому ввійшли біографія д-ра Сисина (автор д-р Зенон Когут), його вибрана бібліографія та тридцять три статті, головню з української історії, написані колегами д-ра Сисина в Канаді (Ольга Андрієвська, Ярс Балан, Іван Химка, Богдан Клід, Зенон Когут, Павло Магочі, Дейвід Марплз, Віктор Остапчук, Уляна Пасічник, Франсес Свиріпа), Україні (Ярослав Федорук, Андрій Гречило, Ярослав Грицак, Ярослав Ісаєвич, Володимир

Кравченко, Юрій Мицик, Олексій Толочко, Наталія Яковенко), США (Пол Бушковіч, Дейвід Фрік, Марк фон Гаген, Леонід Герець, Ненсі Шілдз Колман, Сергій Плохій, Роман Шпорлюк, Ларрі Вольф), Австрії (Андреас Каппелер), Англії (Дейвід Сондерз), Ізраїлі (Моше Росман) та Росії (Тетяна Таїрова-Яковлева). Технічними редакторами збірника були Уляна Пасічник, Мирослав Юркевич і Ярослав Федорук. У випуску також уміщена велика рецензійна секція.

Вартість даного тому дорівнює річний передплаті на *Журнал*. Видавництво КІУСу планує опублікувати цей випуск у твердій палітурці, але без рецензійної секції.

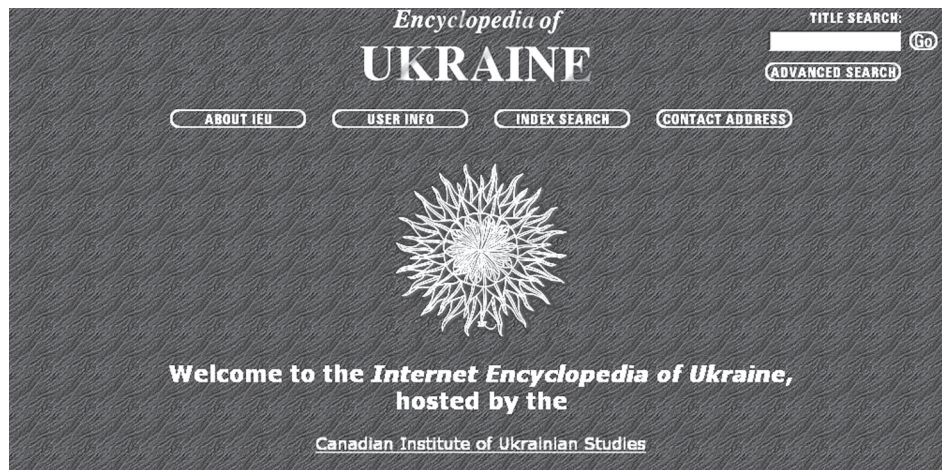
Проекти і програми

Енциклопедія України в інтернеті

Енциклопедію України в інтернеті (ЕУІ), започатковану КІУСом у 2001 р., можна справедливо вважати одним з найамбітніших науково-освітніх проєктів на ниві українознавчих студій у Північній Америці. Мета проєкту — створити потужне джерело інформації про Україну та українців, доступне для користувачів інтернету в усьому світі. Після завершення проєкту ця велика база даних міститиме понад 20,000 вищеперелічених енциклопедичних статей про Україну, її історію, народ, культуру, географію, суспільство, економіку, діаспору та сучасну державу і становитиме найповніше англомовне електронне джерело знань про українську історичну спадщину й сучасність.

Більш того, статті ЕУІ будуть доповнені сотнями тисяч мап, фотографій, ілюстрацій, таблиць, музичних файлів та мультимедійних матеріалів, що дозволить відвідувачам бачити фотографії видатних людей, про яких вони читають; знайти точне місцезнаходження міст, сіл, гір, озер та річок; подивитися на пам'ятники архітектури й твори мистецтва; послухати згадані в тексті музичні композиції. Це об'єднане й вишукане джерело знань, створене завдяки праці сотень провідних спеціалістів із різних країн, призначене для того, щоб представляти Україну, її народ, історію й культуру перед світом.

Завдяки зусиллям працівників торонтського відділу КІУСу цей складний проєкт стає реальністю. Колектив ЕУІ, який включає Романа Сенькуса (відповідальний редак-



тор), д-ра Марка Стеха (менеджер проєкту) та Андрія Макуха (старший редактор), успішно завершив низку важливих його етапів. Д-р Стех відповідає за розробку концепції інтернет-сайту ЕУІ та наглядає за його програмуванням, яке здійснює Ярослав Кебало. Сайт ЕУІ уже функціонує за адресою: www.encyclopediaofukraine.com.

Люди по всьому світу вже використовують сайт ЕУІ для пошуку інформації про Україну. Чи то студенти з Азії, які вивчають світову історію, чи то американські журналісти, які досліджують Східню Європу, чи то європейські дипломати, які працюють в Україні, — всі вони можуть ввімкнути комп'ютери й отримати доступ до кількох тисяч статей, супроводжуваних десятками тисяч мап, ілюстрацій та мультимедійних файлів. Проєкт ЕУІ викликав і викликає прихильні відгуки в академічних колах і серед широкої громадськості. Від 200 до 800 осіб відвідують сайт ЕУІ кожного дня.

Ось що сказав в інтерв'ю газети *The Ukrainian Weekly* (12 жовтня 2003) д-р Стех про рішення перенести розширену версію друкованого п'ятитомного видання *Encyclopedia of Ukraine* (EU) на інтернет:

«Розглядаючи питання переходу на інтернет, нас, у першу чергу, хви-

лювало питання актуальності інформації в EU. Надруковану книгу неможливо змінити. Багато інформації з перших томів EU вже не відповідає дійсності сьогоднішнього дня. Натомість, в інтернеті статті при потребі можна змінити й усучаснити. Ми також додаємо нові статті, зокрема такі, що стосуються сучасної України.

Другою головною причиною стало питання доступності. Надруковані томи EU доступні в деяких бібліотеках та приватних збірках в Європі й Північній Америці. А працюючи в інтернеті, можна мати доступ до нашої інформації з будь-якого куточка світу і в будь-який час. Наш сайт відвідують люди з країн, в яких друкованої EU ніколи не було.

Нарешті, інтернет дає нам технічні можливості, які були немислимі в минулому. На відміну від тексту й дуже обмеженого числа ілюстрацій у друкованих книгах, відвідувачі сайту можуть мати доступ до практично необмеженої кількості графічних зображень та звукових файлів. Усе це робить сайт ЕУІ набагато цікавішим і привабливішим, особливо для молодшого покоління».

У 2008–9 рр. колектив ЕУІ продовжив працю над усучасненням і редагуванням існуючих статей EU

та завантаженням їх на сайт. Водночас автори готують нові статті про Україну та пристосовують їх для розміщення в інтернеті. Сьогодні користувачі інтернету в усьому світі можуть знайти на сайті ЕУІ вже понад 3,700 статей разом з ілюстраціями, таблицями й музичними файлами. Д-р Стех щомісяця розсилає електронний бюлетень (на адресу понад 5,000 осіб і установ), який представляє тематичний блок статей про якийсь важливий аспект минулого або сучасного України.

Визнавши вагомість ЕУІ для поширення об'єктивної інформації

про Україну в світі, вже кілька установ і осіб, як-от Канадська фундація українських студій, надали фінансову підтримку проєктові. Однак для здійснення цього далекосяжного та коштовного проєкту вкрай необхідна постійна фінансова підтримка. КІУС запрошує й інших жертводавців підтримати проєкт, щоб ми спільно створили найавторитетніше електронне джерело інформації про Україну англійською мовою.

Внески на проєкт ЕУІ ("CIUS — Encyclopedia of Ukraine") слід надсилати на едмонтонську адресу КІУСу.



Марко Стех розповідає про проєкт Енциклопедії України в інтернеті

Українська діаспора в Бразилії

1891 р. кілька родин залишили село Сервири Золочівського повіту в Галичині, перетнули Атлантичний океан і зійшли на землю Бразилії. Того ж року двоє інших піонерів коронних австрійських земель, Василь Єленьяк та Іван Пилипів, вирушили в іншу подорож через Атлантику — північніше, до Канади. Масова міграція українців до Канади й Бразилії великою мірою пов'язана між собою, хоч на цей зв'язок мало хто звертав увагу.

Нещодавно група науковців, до якої входило двоє фолкльористів, географ та історик, здійснила подорож із Канади до місць поселень української громади в Бразилії, яка сьогодні нараховує 500,000. Д-ри Андрій Нагачевський (завідувач катедри ім. Гуцуляків і директор Фолкльорного центру ім. Кулів, Альбертський університет), Марина Гримич (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, професор-гість центру ім. Кулів), Сергій Ціпко (координатор, Ініціатива з діаспорних студій, Альбертський університет) та Джон Лер (професор географії, Вінніпезький університет) досліджу-

вали низку питань, а саме: українські звичаї й мова, танці й народне ремесло, сільське господарство, ідентичність та історія.

Подорож почалася зі столиці штату Парана м. Курітібі, де гостей прийняли президент Українсько-бразильської центральної репрезентації Віторіо Соротюк та генеральний консул України в Курітібі Лариса Мироненко. Тут вони зустрілися з ієрархами Української Католицької та Української Православної Церков, членами місцевих українських організацій та відвідали два українські музеї.

У Бразилії головним пунктом в'їзду українців було портове місто Паранагуа. Учасники експедиції мали змогу відвідати це місто й зустрітися з його мером Жозе Бакою, українцем за походженням, та членами міської ради.

Далі група помандрувала до міста Прудентополіс (населення бл. 18,000). 75% населення даного муніципалітету (всього 55,000 мешканців) складають мешканці українського походження. У місті знаходиться кілька українських католицьких релігійних орденів, включно із семінарією та кількома школами, якими

опікуються духовні особи. Тут із 1912 р. видається українська газета *Праця*. У Прудентополісі є пам'ятник Тарасові Шевченку, великий музей, школа навчання гри на бандурі і танцювальний гурт «Веселка».

З міста група мала змогу відвідати навколишні поселення (Капанема, Тіжуко Прето й Лінья Парана), в яких Благодійне товариство ім. єпископа Будки з Едмонтону підтримує різні проєкти. Дослідникам пощастило побувати на сільському весіллі з притаманними для Канади й України традиціями, але й з унікальними бразильськими рисами.

Четверо науковців відвідали й інші українські поселення Бразилії. Зокрема, вони побували на висвяченні у Кравейро (штат Санта Катаріна), сфотографували цвинтарний пам'ятник і традиційний будинок у Кості Карвальо, відвідали місто Іраті й побували на уроці української мови в одному з університетів бразильської столиці м. Бразилії.

Зустрічі з істориками, лінгвістами й іншими викладачами й науковцями відбулися в Курітібі, Паранагуа, Іраті й Бразилії, на яких обговорювалися питання можливої подальшої співпраці.

Новини КІУСу

Підписано угоду між КІУСом і Києво-Могилянською академією



Сергій Квіт (л) і Зенон Когут (п) підписують угоду про наукове співробітництво між КІУСом і Національним університетом «Києво-Могилянська академія»

4 травня 2009 р. директор Канадського інституту українських студій Альбертського університету д-р Зенон Когут та президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» д-р Сергій Квіт підписали в Едмонтоні угоду про наукове співробітництво між цими науково-освітніми установами. Угода передбачає співпрацю у дослідженні історії, культури та української літератури XVI–XX ст., що включатиме реалізацію проєкту з вивчення та видання стародруків і рукописних текстів, зокрема полемічних, дидактично-моралістичних та гомілетичних творів XVI–XVIII ст.; вивчення окремих літературних та історико-соціальних аспектів сучасної України; проведення семінарів для студентів, аспірантів і докторантів; обміни студентами, аспірантами і докторантами та

різною літературою. Перший вагомий проєкт буде пов'язаний із дослідженням релігійно-культурної спадщини України. Він передбачає видання корпусу текстів під назвою «Антологія української проповіді XVII ст.», що включатиме твори таких відомих проповідників і діячів церкви, як Інокентій Гізель, Варлаам Ясинський, Стефан Яворський, та оказійні й тематичні збірки проповідей. Окремими томами планується видати каталог існуючих рукописних джерел та наукові розвідки про дані тексти, що розглядатимуть такі питання, як культурний феномен, мова і стилістика українського проповідництва, розвиток українського богослов'я, риторично-етичні особливості ораторської прози та її філософсько-антропологічна аналіза.

Д-р Квіт був обраний президентом КМА у 2007 р., заступивши на цій посаді першого президента В'ячеслава Брюховецького. Він автор 10 книг та численних публікацій з питань комунікації й масової інформації, журналістики й літератури. Під час свого насиченого туру д-р Квіт узяв участь у конференції «Погляди на масову інформацію і комунікацію в Україні», яка відбулася у квітні 2009 р. в Університеті Західного Онтаріо (організатор професор Марта Дичок) і Торонтському університеті. За підтримки Канадсько-української фундації (президент Богдан Оніщук) він також відвідав Оттаву, Гамільтон, Вінніпег, Едмонтон і Калгарі, де зустрівся з представниками різних канадських університетів, ділових кіл, українських організацій та широкої громадськості й обговорив питання підтримки діяльності Києво-Могилянської академії.

**Ваш дар КІУСу
допоможе
підтримати
науку в Україні**

Науковці КІУСу на конференціях в Україні

У 2008–9 академічному році науковці КІУСу взяли участь у кількох конференціях в Україні, присвячених питанням української діаспори, Гадяцької угоди та в конгресі Міжнародної асоціації українців.

Конференція „Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті” — друга на дану тему (перша відбулася 2006 р.) — була проведена 17–19 червня 2008 р. Ініціатор заходу — Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету „Львівська політехніка”, який підтримала низка державних і бізнесових організацій. Директор інституту Ірина Ключковська відзначила, що „необхідність проведення конгресу зумовлена в першу чергу тим, що у державі ще немає достатньо глибокого розуміння необхідності зв'язків і контактів з діаспорою — так, як це робить наша сусідка Росія, так, як це робить Польща, так, як це робить Ізраїль, Вірменія, Греція та десятки інших країн, які розцінюють представників з-за кордону як величезний потенціал для розвитку своїх власних країн”.

На конференції відбулося сім сесій, присвячених широкому колу питань у різних ділянках, таких як історія, література, лінгвістика, музика, церква, освіта, соціологія і глобальні студії. Директор КІУСу Зенон Когут виступив із доповіддю про ролі інститутської Програми ім. Ковальських у відродженні українських студій у Східній Україні. Сергій Ціпко взяв участь у дискусії про Голодомор 1932–33 рр., а саме як він був задокументований у тогочасній едмонтонській пресі. Андрій Макух зупинився на питанні про розкол в українському комуністичному русі в Канаді міжвоєнного періоду, спричинений виступом одного з його лідерів Данила Лобая.

Сьомий конгрес Міжнародної асоціації українців — найбільше міжнародне зібрання науковців у ділянці українських студій — відбувся 24–29 червня у приміщенні Національної академії наук України в Києві. На зібранні Роман Сенькусь, директор Видавництва КІУСу й голова Канадської асоціації украї-



Зенон Когут виступає на присвяченій Гадяцькій унії конференції в Полтаві

нівців, зробив загальний огляд дисципліни за період з 2005 р. Д-р Когут розповів про те, як політична риторика Руїни (1660–1680-і) використовувалася в питаннях оборони країни. У своєму огляді українського лівого руху в міжвоєнній Канаді п. Макух зосередився на зв'язках з Україною. Продовжуючи тему Голодомору, д-р Ціпко взяв участь у круглому столі „Голодомор як геноцид українського народу — відображення в літературі, мистецтві, репортажах і споминах”. У своєму виступі д-р Микола Сорока звернувся до питання про рецепцію нових музичних форм, таких як джаз і танго, в українській еміграції 1920–50-х рр. та як це створювало напругу між тра-

диційними й модерними мистецькими напрямками.

Наступна конференція, „Гадяцька унія 1658 року: контрверсії минулого і сучасність”, відбулася 4–5 вересня в Полтавському педагогічному університеті і була співспонсорована КІУСом. Конференція була присвячена історичній події, яка сталася 350 років тому, але яка має відлуння й до сьогодні, коли Україна знову опинилася на цивілізаційному роздоріжжі — між Європейським Союзом та авторитарною Росією. „Тоді Україна шукала свою нішу в світовій спільноті, як шукає вона своє місце й сьогодні” — наголосив на відкритті конференції голова Обласної державної адміністрації Валерій Асадчев. Зробивши текстологічний аналіз угоди, професор Санкт-Петербурзького університету Тетяна Таїрова-Яковлева назвала його „чудовим феноменом” державо-творчої думки тодішніх провідників козацької держави, які шукали кращої альтернативи, ніж московський протекторат. Недотримання положень унії зрештою привело через кілька років до Андрусівської угоди й розділу молоді держави між Московією і Польщею — що стало лейтмотивом презентації д-ра Когута.

В Україні науковці КІУСу мали нагоду стати учасниками й інших цікавих подій, таких як перегляд останніх фільмів (*Відродження королівства: скарби Галичини* канадського директора Дані Стоділки, *Небезпечно вільна людина* (Сергій Параджанов) Романа Ширмана); малярських і фотовиставок, присвячених Голодомору, Чорнобильській атомній катастрофі та українській імміграції в Італії; презентація нових книг (антологія української літератури в англійських перекладах, *Гадяцька унія 1658 р., Від Гадяча до Чуднова* польського автора Піотра Кролля) та різні театральні й музичні виступи.

Заснування Альбертського товариства сприяння українським студіям

У квітні 2009 р. в Едмонтоні засновано Альбертське товариство сприяння українським студіям. Головною метою товариства є сприяти науковим і освітнім програмам і проектам Канадського інституту українських студій Альбертського університету, а також служити осередком, який би єднав ці установи з українською громадою і канадським суспільством. Подібне товариство, відоме сьогодні як Канадська фундація українських студій, постало ще 1975 р., але через масштаби своєї діяльності набрало всеканадського характеру, його управа була перенесена до Торонта.

На перших загальних зборах обрано управу, раду директорів та аудиторський комітет. Головою товариства обрано професора-емерита д-ра Богдана Медвідського, відомого своєю науковою, громадською і філантропічною діяльністю. У своєму виступі д-р Медвідський назвав інститут «схованим скарбом нашої спільноти», без якого важко уявити українську громаду.

Створення товариства, — наголосив у своєму виступі директор КІУСу д-р Зенон Когут, — стало актуальним ще й у зв'язку зі світовою економічною кризою. Оскільки діяльність інституту на 2/3 базується на відсотках від вічних і меморіальних фондів, заснованих добрودіями інституту, то його річний бюджет був урізаний, що призвело до скорочення посад і зменшення видатків на дослідні проекти і стипендії. Д-р Когут та інші керівники програм КІУСу розповіли присутнім, яку роль сьогодні відіграє КІУС у Канаді й за кордоном у поширенні знань про Україну й українців, налагодженні зв'язків із історичною батьківщиною і збереженні культурної спадщини. Як зразок вагомості зусиль КІУСу було вказано на проект археологічних розкопок колишньої



Управа Альбертського товариства сприяння українським студіям (л-п): Дейвід Біско (скарбник), Богдан Гарасимів (заступник голови), Орест Талпаш (член управи), Богдан Медвідський (голова), Іван Шалева (член управи), Олександра Гільдебрандт (секретар) і Микола Сорока (член управи)

столиці гетьманської України м. Батурина, який згодом набув державного значення і дозволив великій групі студентів, науковців, архітекторів, реставраторів, державних і музейних працівників набути неоціненного

професійного досвіду й до певної міри відродити цю історичну перлину.

Контактна адреса товариства: 34 Valleyview Cres., Edmonton, AB T5R 5S6; skippy34@shaw.ca.

Українська мандрівна бардівська традиція

Тарас Компаніченко і Юрій Фединський — два кобзарі, які успішно відновлюють традицію українських мандрівних бардів, — відвідали Едмонтон та інші канадські міста у лютому 2009 р. Репертуар виконавців складався переважно з релігійних псалмів і кантів (деякі з доби України-Руси) та історичних балад і епічних пісень переважно з XVI–XVIII ст. Кобзарі виступили в Альбертському університеті, в основному в рамках Міжнародного тижня. Короткі концерти були організо-

вані етномузичним центром спільно з програмою «Folkways Alive» і Центром українського та канадського фолкльору ім. Кулів. Музиканти також гостили на лекціях з української мови й літератури професора Наталії Пилип'юк.

В Едмонтоні Компаніченко і Фединський виступили на концерті, організованому Українським національним об'єднанням, в Університеті ім. Гранта МакЮена та перед учнями двомовної українсько-англійської програми й Курсів українознавства



Тарас Компаніченко

ім. Івана Франка. Вони також дали концерти в Калгарі й Реджайні, спонсоровані Конгресом українців Канади (КУК).

У Вінніпезі музиканти мали виступ у Колегії св. Андрея Манітобського університету, школі ім. Сіслера й на концерті, спільно спонсорованому КУК, українською танцювальною групою «Розмай» та Центром українсько-канадських студій Манітобського університету. У Торонті вони грали на двох концертах, організованих музикознавцем і бандуристом Віктором Мішаловим.

Поїздка кобзарів до Канади була організована КІУСом за фінансової підтримки Програми української культури, мови й літератури та Центру фолкльору ім. Кулів — обидва підрозділи відділу сучасних мов і культурологічних студій. КІУС також отримав фінансову підтримку від етномузичного центру, програми «Folkways Alive» та Програми глобальної освіти відділу міжнародних зв'язків Альбертського університету. Громадська підтримка надійшла від Альбертської фундації для української освіти та Українсько-канадського товариства взаємодопомогі Едмонтону.

Обоє музикантів належать до «Київського кобзарського цеху» (www.ceh.ua).

Вечір на пошану професора Івана Химки

14 травня 2009 р. понад два десятки колег і приятелів професора Івана Химки зібралися у відділі історії і класичних студій Альбертського університету, щоб відсвяткувати його шістдесятиріччя, відзначити його продуктивну наукову кар'єру й оголосити про видання збірника на його пошану.

Іван Химка отримав ступінь доктора філософії з Мічиганського університету в 1977 р., де навчався під керівництвом професора Романа Шпорлюка, і того ж року приїхав до КІУСу як науковий дослідник. У 1985 р. він став професором відділу історії Альбертського університету (нині відділ історії і класичних студій), в якому й дотепер викладає курси з української, східноєвропейської й світової історії. У 2006 р. він отримав нагороду ім. Ратерфорда за успішність у навчанні студентів-бакалаврів.

Професор Химка — відомий історик, автор чотирьох книг, співредактор кількох інших та автор і співавтор понад восьмидесяти наукових статей, присвячених в основному соціальній і церковній історії Галичини. Його останні монографії стосуються релігійної тематики: *Last Judgment Iconography in the Carpathians* (2009) та *Religion and Nationality in Western Ukraine: The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867–1900* (1999). Очоливши в 2008 р. Програму дослідження релігії і культури КІУСу, професор Химка розпочав проект, націлений на збереження української сакральної культури в степових провінціях Канади, — «Сакральні пам'ятки: проект задокументування духовної спадщини». Серед інших його тривалих наукових зацікавлень — теми історичної пам'яті про Другу світову війну та Голокосту в Україні.



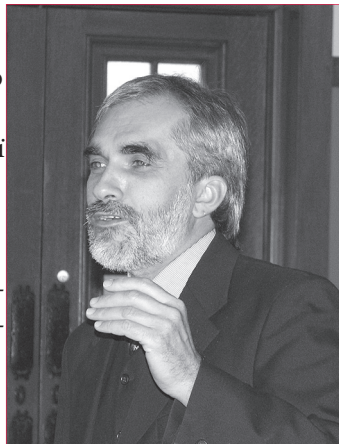
Іван Химка у своєму офісі в КІУСі

Зібрання на пошану д-ра Химки було організоване трьома редакторами збірника — колишнім його студентом, професором Сергієм Єкельчиком (відділ германських і слов'янських студій Університету Вікторії), його колегою по відділу професором Ендрю Гау та приятелем і колегою за останні тридцять років Романом Сенькусем, директором видавничої програми Видавництва КІУСу. На вечорі була святкова й невимущена атмосфера. Зі словами привітання до присутніх звернувся професор Сергій Єкельчик, який висловив захоплення своїм колишнім професором і дорадником та презентував йому копію рукопису майже повного збірника (планується 25 статей). Збірник має з'явитися в 2009 р. як спеціальний подвійний випуск *Журналу українознавчих студій* під заголовком *Confronting the Past: Ukraine and Its History. A Festschrift in Honour of John-Paul Himka on the Occasion of his Sixtieth Birthday*. Інші колеги й колишні студенти привітали професора Химку й поділилися своїми спогадами про нього. Насамкінець ювіляр подякував організаторам і всім присутнім, наголошуючи на тому, як багато він навчився від студентів за час своєї тривалої

Семінари й лекції КІУСу (2008–9)

25 вересня. Ярослав Грицак (Інститут історичних досліджень Львівського національного університету ім.

Івана Франка та відділ сучасної світової історії Українського католицького університету, Львів), «Переосмислення модерної української історії». Інавгураційна лекція з нагоди відкриття Програми вивчення модерної української історії і суспільства.



Ярослав Грицак

16 жовтня. Володимир Кравченко (Східний інститут українознавства ім. Ковальських, Харківський національний університет ім. В. Каразіна), «Харків: уявлене місто на українсько-російському кордоні».

3 листопада. Владислав Гриневич (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, Київ), «Друга світова війна в офіційній політиці пам'яті та в політичній боротьбі в Україні сьогодні».



Людмила Гриневич

4 листопада. Людмила Гриневич (Інститут історії України НАН України, Київ), «Голодомор 1932–33 рр. в Україні як засіб воєнних приготувань Сталіна: нова гіпотеза мотивації геноциду».

7 листопада. Тарас Лупул (факультет історії, політології та міжнародних відносин, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), «Четверта хвиля української імміграції до Канади в літературі українських канадистів» (українською мовою).

2 грудня. Мел Комісаров (відділ хемії, Університет Британської Колумбії), «Єврейські аграрні колонії у Південносхідній Україні».

28 січня. Роман Шиян (Канадський інститут українських студій, Альбертський університет), «Союзники чи вороги: 'татарський фактор' в українській політиці (1648–1658)».



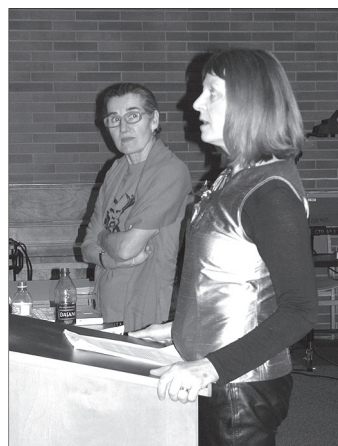
Данієль Карон

24 лютого. Тарас Курило (відділ історії і класичних студій, Альбертський університет), «Як у старі часи в Шангаї: рекрутування 'східних робітників' під час нацистської окупації України».

4 березня. Данієль Карон (посол Канади в Україні), «Україна: тенденції і перспективи».

6 березня. Тімоті Снайдер (відділ історії, Єйльський університет), «Червоний принц: українська мрія Вільгельма фон Габсбурга».

12 березня. Олена Ніколаєнко (Центр розвитку демократії і верховенства права, Стенфордський університет), «Від Гранітної до Помаранчевої революції: довга дорога до успіху».



*Наталка Гусар і
Дженіс Кулик Кіфер*

27 березня. Наталка Гусар (маляр) і Дженіс Кулик Кіфер (відділ англістики, Гвельфський університет), «Кров у борщі: ілюстрована розмова про сучасну Україну». Сорок третя щорічна Шевченківська лекція.

22 квітня. Микола Рябчук (журналіст і політичний аналітик, Київ), «Україна, Росія і майбутнє Європи».

5 травня. Олег Турій (Український католицький університет, Львів), «У пошуку традиції: проблема ідентичності 'традиційних' церков». Меморіальна лекція ім. Богдана Боцюркова.

Меморіяльна лекція ім. Володимира Дилинського

Меморіяльна лекція ім. Володимира Дилинського, що була спонсорована Меморіяльним фондом ім. Володимира Дилинського КІУСу спільно з торонтським відділом КІУСу, Програмою вивчення України ім. Петра Яцика Торонтського університету та Інститутом європейських студій Торонтського університету, відбулася 12 березня 2009 р. у Центрі міжнародних студій ім. Мунка Торонтського університету.

У своїй лекції, «На межі дефолту? Україна, Європа та міжнародна фінансова криза», Марко Бойцун, старший викладач відділу права, державного управління та міжнародних відносин Лондонського метрополітального університету, окреслив еволюцію кризи, яка охопила банки України з часу одужання української економіки після фінансової кризи 1998 р. до обвалу фінансової піраміди товарної маси (напр., сталеві та хемічна продукція), що припадає на лівову частку експорту з України. Криза вже широко охопила економіку, що веде до зниження виробництва, зростання безробіття й помітного скорочення в міжнародній торгівлі.

Д-р Бойцун розповів про подальшу політичну напругу в Україні щодо умов позики МВФ та доречності великої позики від Російської Федерації, що ускладнилося подальшою фінансовою кризою. Особливо помітним у цій ситуації постає найважливіший торговельний партнер України — Європейський Союз, банки якого є найбільшими інвесторами у фінансовий сектор України. Те, якою мірою ЕС, МВФ, ЕБРР та ЕІБ допоможуть Україні вийти з цієї важкої ситуації, може на тривалий час вплинути на її ставлення до Сходу й Заходу. В Україні немає достатньо внутрішніх резервів для подолання нинішньої кризи без допомоги міжнародних інституцій та суттєвого утримання або повернення іноземного капіталу в приватний сектор.

Кембріджська лекція ім. родини Стасюків

Сьому щорічну лекцію ім. родини Стасюків із сучасних українських студій під назвою «Трикутник Україна–ЕС–Росія: чи є простір для робочих відносин?» виголовила 27 лютого 2009 р. д-р Олена Пристайко, дослідник-

стипендіят Центру ЕС–Росія Робінсонського коледжу при Кембріджському університеті. Програма Стасюків

профінансувала всі сім лекцій і після останньої восьмої лекції серії в лютому 2010 р. планує видати їх окремим виданням. Потім дана серія буде включена до програми українських студій Кембріджського університету, яку очолює д-р Рорі Фіннін.

У своїй лекції авторка зробила огляд відносин між Європейським Союзом і Україною, ЕС і Росією та Україною і Росією, включаючи такі події, як грузинсь-



Олена Пристайко

кий конфлікт 2008 р., початок фінансової кризи у вересні того ж року та друга газова криза між Росією й Україною в грудні–січні 2009 р., кожна з яких справила вагомий вплив на тристоронні відносини. Найбільш негативним наслідком, напевно, була втрата довіри, що зашкодило перспективам нових домовленостей між ЕС і Україною, ЕС і Росією та спричинило напруження на європейському континенті в цілому. На лекції було присутньо близько 90 осіб.

Меморіяльна лекція ім. Данила Струка

Десята щорічна Меморіяльна лекція ім. Данила Гусара Струка, що спонсорується Програмою з української літератури ім. Данила Гусара Струка КІУСу, відбулася 15 травня 2009 р. в Торонтському університеті. Цього року на ювілейну, десятую, лекцію був запрошений провідний український літературознавець Тамара Гундорова, директор відділу теорії літератури Інституту літератури Національної академії наук України й викладач Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.



Тамара Гундорова

У своєму виступі, «Розтаємнення українського літературного народництва: питання популярної літератури», доповідач спробувала реконструювати поняття літературного народництва

як конструктивістську ідею й інтелектуальний проєкт, простежуючи еволюцію його розвитку. Вона зосередилася на трьох головних аргументах: 1) народництво — це

не органічне явище, а конструкція української еліти; 2) провідне поняття народницького проекту — народницька культура; 3) народницький рух був спрямований на культурну й соціальну модернізацію і як такий грав особливу роль у розвитку естетичного модернізму на початку ХХ ст.

Після доповіді було віддано пошану Данилові Гусару Струка. Директор програми ім. Струка Максим Тарнавський оголосив про створення веб-сайту, на якому будуть представлені всі 37 літературних есеїв Струка, написаних англійською, українською й французькою мовами. Цей веб-сайт — це перший крок у рамках вели-

кого проекту, який передбачає публікацію подібних есеїв науковців діаспори у ділянці української літератури. Даний проект стане можливим завдяки новому фінансуванню програми ім. Струка. Ольга Купловська, президент Канадської фундації українських студій, повідомила, що фонд ім. Струка переноситься до Альбертського університету, щоб скористатися з урядової програми провінції Альберти про подвоєння коштів.

Лекцію Гундорової можна прослухати на веб-сайті програми ім. Струка: www.utoronto.ca/elul/Struk-mem/mem-lect-archive.htm, а відео-матеріал подивитися на YouTube.

Лекції й семінари КІУСу в Торонті

Лекція про український Голодомор

6 листопада. Алекс Гінтон (директор Центру вивчення геноциду і прав людини та доцент антропології і глобальних студій Ратгерського університету, Ньюарк, Нью-Джерсі), «Геноцид чи голодомор? Порівняння камбоджійського й українського випадків». Щорічна лекція про український Голодомор, співспонсорована торонтським відділом Конгресу українців Канади, Програмою вивчення України ім. Петра Яцика та серією семінарів про Південно-Східню Азію.

Окреслюючи події в Камбоджі 1975–79 рр., д-р Гінтон відзначив багато подібностей між камбоджійським геноцидом, здійсненим червоними кхмерами Пол Пота, та

тим, що відбувалося в Україні в 1932–33 рр. за правління Сталіна. На початку Гінтон розповів, що, як правило, геноцидові передують соціально-економічні зрушення. Як Пол Пот, так і Сталін поклалися лише на власні сили, тому іноземна допомога не була допущена під час кризи ні в Камбоджу, ні в Україні. В 1932 р. Сталін підвищив норми хлібозаготівель на 44 відсотки, відібравши в українських селян зерно, так що вони не могли себе прогодувати. А в Камбоджі Пол Пот накреслив свій



Алекс Гінтон

власний «великий стрибок уперед», за яким усе сільське господарство країни мало бути колективізоване за один рік.

Іншою важливою передумовою геноциду стала диференціація соціальних груп на ідеологічних засадах, що дозволило очистити суспільство від «паразитичних» елементів. У Камбоджі були демонізовані міські жителі, а в СРСР селян названо «ворогами народу». Обидва режими виправдовували переслідування тим, що ці групи складалися з капіталістичних залишків, які саботували будівництво комуністичного суспільства.

Посилаючись на визначення геноциду в ООН 1948 р., Гінтон стверджує, що український Голодомор можна вважати геноцидом, бо він був спрямований безпосередньо проти українців. Ця теза протирічить пануючому в Росії трактуванню Голодомору, згідно з яким українці не були спеціальними жертвами сталінського режиму.

Насамкінець Гінтон зазначив, як важко було для посткомуністичної Камбоджі отримати міжнародне визнання злочинів режиму червоних кхмерів, — проблема, яка сьогодні стоїть перед тими, хто прагне повернути світову увагу до українського Голодомору 1932–33 рр.

Лекція в пам'ять про Тараса Закидальського

7 листопада. Наталя Пилип'юк (відділ сучасних мов і культурологічних студій, Альбертський університет), «Григорій Сковорода в епікурейському саду» (українською мовою). Співспонсорована Науковим товариством ім. Шевченка в Канаді, лекція виголошена з нагоди першої річниці смерті Тараса Закидальського.

Марія Фішер-Слиж спонсорує новий том *Історії Грушевського*

Добре відома меценатка українських студій і культури д-р Марія Фішер-Слиж спонсорує видання тому 9, книги 2, частини 2 *Історії України-Руси* Михайла Грушевського. Вона присвячує цей том пам'яті своїх батьків, д-ра Адольфа та Ольги Слиж.

Д-р Фішер-Слиж народилася 1922 р. в Коломиї в Західній Україні. Дитинство її пройшло в історичному місті Белзі, а в 1933 р. її родина перемістилася до Львова. Там вона навчалася в Українській академічній гімназії, але після радянської окупації Західної України втекла з родиною і закінчила середню школу в Холмі. Закінчивши 1949 р. медичні студії в Мюнхені, вона 1950 р. з родиною емігрувала до Сполучених Штатів. Д-р Слиж працювала педіатром у м. Канкакі, штат Іллінойс. У 1959 р. вона одружилася з д-ром Рудольфом Фішером, який народився в Штраубінгу, Баварія, й здобув медичну освіту в Гумбольдтському університеті в Берліні. Д-р Фішер



Рудольф Фішер і Марія Фішер-Слиж

відійшов у вічність 1982 р.

Д-р Фішер-Слиж нині мешкає в Торонті. Уже тривалий час вона є членом ради правління Українського лікарського товариства Північної

Америки (УЛТПА) в Чикаго, головою Товариства приятелів академічної гімназії в діаспорі та членом ради Канадського товариства приятелів України. Вона також член Наукового товариства ім. Шевченка та Ліги українських меценатів. Відома як щедрий жертводавець на численні наукові проекти в Україні й Канаді, д-р Фішер-Слиж недавно подарувала один мільйон доларів Українському католицькому університету у Львові — найбільший дар в історії цього закладу. УКУ співпрацює з КІУСом в рамках нової Програми вивчення модерної української історії і суспільства ім. Петра Яцика. У серпні 2009 р. Президент Ющенко нагородив її орденом княгині Ольги III ступеня.

Дар д-р Фішер-Слиж на суму 100,000 дол. на проєкт англomовного перекладу *Історії* Грушевського уможливить завершення тому 9, книги 2, частини 2. Ця частина *Історії* присвячена останньому періодові гетьманства Богдана Хмельницького. Видавництво КІУСу планує видати працю в 2010 р. Наукові редактори тому — д-ри Ярослав Федорук і Франк Сисин.

In Memoriam

2009 рік опечалив нас відходом у вічність трьох жертводавців, які заснували в КІУСі вічні фонди: Іван Бойко (1916–2009), Михайло Самиця (1920–2009), Ганна Мазуренко (1923–2009) і Ольга Філь (1935–2009). Усі ми, працівники КІУСу, сумуємо з приводу непоправних втрат для української громади. Вічні фонди, засновані цими щедрими меценатами, завжди нагадуватимуть про них і їхню підтримку українських студій у Канаді.

Багато членів нашої громади у формі грошового внеску до КІУСу склали пошану в пам'ять про своїх друзів, колег, близьких і рідних, які відійшли у вічність. Також були прохання від рідних скласти пожертви на КІУС замість квітів на похорони. Ми вшановуємо тих, у пам'ять про кого надійшли пожертви з 1 вересня 2008 р. до 31 липня 2009 р.:

Мерілін Джоун Трук
Емілі Мері Матвійчук
Целестин Микола Суховерський
Мирослав Кузьмич

Іванна Михайленко
Діяна Котецька
Джон Зін
Стелла Гунчук

Вічна їм пам'ять!

Іван Яремко спонсорує новий том *Історії Грушевського*



Під час зустрічі (л–п): Роза й Василь Самці, Іван Яремко, Марко Стех, Уляна Пасічник, Зенон Когут, Франк Сисин, Роман Сенькусь, Надя Яцик і Ольга Купловська

5 квітня ц. р. працівники КІУСу були присутні на зустрічі членів Ордену св. Андрія в Українській православній катедрі св. Володимира в Торонті, щоб подякувати Достойному Іванові Яремку за підтримку видання десятого тому *Історії України-Руси* Михайла Грушевського. Головував на засіданні голова місцевого відділу Василь Самець, а поблагословив цей захід Його Високопреосвященство архієпископ Української Православної Церкви в Канаді Юрій. Серед присутніх також були президент Освітньої фундації ім. Петра Яцика Надя Яцик та президент Канадської фундації українських студій Ольга Купловська, які віддали шану видатному українському канадцеві.

Син українських іммігрантів Іван Яремко народився 1918 р. у Велланді, Онтаріо. Освіту здобув у Торонтському університеті і Школі права «Осгуд Гол». Розпочавши 1944 р. ад-

вокатську практику, у 1953 р. став королівським радником. Пан Яремко вирішив присвятити свою кар'єру праці в публічному секторі. Обраний першим українцем до Провінційного парламенту Онтаріо в 1951 р., він протягом 1958–1974 рр. був членом уряду Онтаріо, в якому займав пости міністра громадянства й провінційного секретаря, міністра соціального і родинного забезпечення, головного правника й голови Конгресу онтарійської спадщини. Змушений свого часу працювати для підтримання власного навчання, п. Яремко був відданий ідеї, що вся талановита канадська молодь повинна мати доступ до вищої освіти. Пам'ятаючи своє коріння, він також вірив у багатокультурну Канаду, вільну від расизму й дискримінації. В тому, що спадщинні мови почали викладати у школах Онтаріо, була і його заслуга.

Пан Яремко та його бл. п. дружина Мирослава були активними члена-

ми української громади й щедрими жертводавцями на різні канадські й українсько-канадські цілі. Серед освітніх установ, які вони підтримали, програма з українських студій Йоркського університету, «Осгуд Гол» та Центр досліджень Центральної і Східної Європи ім. Петра Яцика при бібліотеці Торонтського університету. На зібранні 5 квітня директор КІУСу д-р Зенон Когут висловив слова вдячності Достойному Іванові Яремку, новому меценату інституту. Д-р Франк Сисин пригадав часті розмови з п. Яремком про цей проект, під час яких п. Яремко сказав, як на нього вплинули праці Грушевського та як важливо було б мати повний англійський переклад *Історії України-Руси*. Жертвуючи 25,000 дол. та обіцяючи ще від себе й Фундації ім. Івана і Мирослави Яремків 75,000 дол. у наступні три роки, Достойний Іван Яремко тим самим прискорив день, коли повна *Історія* з'явиться англійською мовою.

У томі 10 ідеться про правління гетьмана Івана Виговського та Гадяцьку унію (1658). Науковий редактор тому — професор-емерит Брендонського університету д-р Ендрю Пернал. Переклади обох томів здійснила Марта Олійник з Монреалю, а відповідальним редактором був Мирослав Юркевич.

**Ваш дар КІУСу
— це внесок
у майбутнє
українських
студій**

У центрі уваги — меценати КІУСу

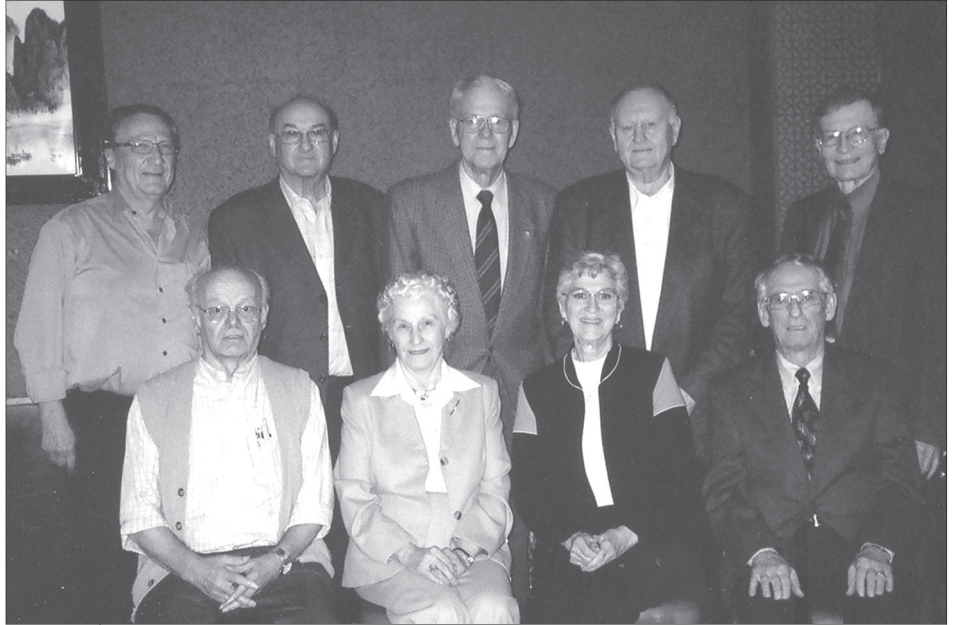
Альбертська фундація збереження української спадщини

Ідея створення Альбертської фундації збереження української спадщини (АФЗУС) виникла в 1991 р., коли українсько-канадська громада святкувала своє сторіччя, а Україна йшла до незалежності. То був історичний момент, що спонукав багатьох українських канадців не лише поміркувати про свою спадщину, а й заглянути в майбутнє.

АФЗУС заснували Володимир Маковецький, Маршал Ней, Богдан Кисілевич, Петро Горонь та Василь Хомин — усі довголітні активісти Товариства об'єднаних українців Канади (ТОУК) в Альберті. Їхньою метою було створення благодійної фундації, яка б підтримувала українську й українсько-канадську культуру, віддаючи належним чином шану унікальній спадщині лівого українського руху в Канаді.

Незважаючи на перші невдачі (як-от неможливість отримати благодійницький статус та проблеми із збиранням грошей для уставного капіталу), задумане здійснилося в 1993 р. завдяки несподіваному дару із заповіту Софії Кифорук, довголітнього члена ТОУК та його організаційного попередника — товариства «Український робітничо-фермерський дім». Після смерті пані Кифорук 1993 р. її дочка, мешканка Техасу Октавія Гол, вирішила вшанувати пам'ять батьків, жертвуючи фундації родинний будинок в Едмонтоні, а також готівку, колекції українських та українсько-канадських пам'яток та чималу збірку особистих архівних матеріалів.

АФЗУС був офіційно зареєстрований 7 липня 1994 р. у Міністерстві корпоративних справ як неприбуткова організація, що нарешті доз-



Задній ряд (л–п): Едвард Білик, Петро Горонь, Маршал Ней, Орест Кисілевич, Боб Кисілевич; передній ряд (л–п): Едвард Маковецький, Елізабет Ней, Бетті Кисілевич, Рой Паскуський

волило першій раді директорів розпочати свою діяльність незалежно від інших українсько-канадських організацій, включно з ТОУК.

Спочатку покладаючись лише на дар пані Кифорук (аж поки з 2005 р. не почали надходити гроші від казино), фундація розпочала проекти, які узгоджувалися з її цілями і відповідали закону про інкорпорацію. З часу виникнення фундація надала кошти на двадцять шість проектів. Хоч деякі починання не мали успіху, все ж більшість проектів була успішно реалізована. Наприклад, АФЗУС разом з Канадським товариством дослідження українського робітництва й ТОУК виступив спонсором національного симпозиуму та фінансово підтримав публікацію двох важливих книг: *Trailblazers of Ukrainian Emigration to Canada* (1997) Маршала Нея та *The Unforgettable Myroslav Irchan* (1998) Петра Кравчука. В той

же час фундація дала численні пожертви: на утримання Українського робітничого дому у Вінніпезі (недавно визнаний як національна історична пам'ятка), Село спадщини української культури, різні концерти, фестивалі й виступи мистецьких груп та на Фонд культури в Києві.

Фундація також співспонсорувала видання двох книг в Україні. Одна з них, *Роздуми на мосту з двобічним рухом* (2004) Станіслава Лазебника й Ольги Гавури, — це інтерв'ю й нариси про понад десяток видатних канадських українців. Друга — це підготовка й публікація об'ємної збірки архівних документів про стосунки між радянсько-українськими й українсько-канадськими організаціями. Ініціював і очолював цей спільний з Інститутом історії України проект академік Петро Тронько. Цей том на 860 сторінок був

Продовження на с. 20

Альбертська фундація

Продовження зі с. 19

виданий у Києві 2003 р. під заголовком *На скрижалях історії*.

У 2004 р. фундація зробила щедрий дарунок Українсько-канадській програмі КІУСу на суму 75,000 дол. на трирічний період для підготовки й написання другої частини багатотомної історії українців у Канаді. Прихильна до цього проєкту, фундація

недавно виділила 25,000 дол. як частину з нової трирічної дотації на дослідження українсько-канадської спадщини. Також варто відзначити співпрацю АФЗУС із КІУСом, Центром українського та канадського фолкльору ім. Кулів і Альбертським товариством українських піонерів щодо збирання й пересилки книг до українських наукових установ, що займаються Канадою й українською

діяспорою, та інших закордонних університетів, в яких є українські студії. Отже, бачимо, як нині, не малою мірою завдяки співпраці АФЗУС із КІУСом, візія засновників фундації втілюється в життя. Центр українсько-канадських студій ім. Кулів особливо вдячний фундації як за фінансову підтримку, так і моральне заохочення, і ці відносини, сподіваємося, будуть розвиватися й надалі.



Отець Григорій Філь і Ольга Філь

Вічний фонд ім. отця Григорія Філя і Ольги Філь заснований у листопаді 2008 р. отцем Григорієм Філем та Ольгою Філь із Редвотеру (Альберта) внеском на 35,000 дол. О. Філь, який походить із с. Гути Конотопського району Сумської області, прибув до Канади в 1950 р. Добродійка Філь (1935–2009, з дому Крисюк) народжена в Монреалі. Вони познайомилися в Колегії св. Андрея у Вінніпезі 1963 р., одружилися через два роки й були активними в українському громадському житті. Наділений неабияким красномовством, о. Філь проявляє постійне зацікавлення українськими студіями і регулярно відвідує імпрези КІУСу. Фонд підтримує дослідження і публікації історичних праць та історичних релігійних ма-

Нові фонди

теріялів на теми з української історії, літератури, української мови в Канаді, а також літургійну й релігійну літературу та праці про історію церкви.

Вічний фонд ім. Володимира й Ірини Літинських заснований у лютому 2009 р. згідно з заповітом зі спадщини бл. п. Володимира й Ірини Літинських (Віндзор, Онтаріо). Володимир Літинський (1914, Лошнів, Україна–2005, Віндзор) здобув ступінь з права у Львівському університеті. З дитинства він також навчався грі на скрипці, а згодом студіював музику у Львівській консерваторії. Завдяки захопленню хоровою музикою Володимир побував у багатьох містах України, в тому числі і в Києві. В той же час у Львові Ірина Марти-

нюк (1926, Львів–1986, Віндзор) студіювала графічний дизайн і захоплювалася малюванням олією. Пройшовши через труднощі війни, родини Володимира й Ірини іммігрували до Канади окремо. Зустрілися вони у Віндзорі 1949 р. і невдовзі одружилися. Володимир працював тридцять років у страховій компанії «Metropolitan Life Insurance». Ірина виховувала дітей і брала активну участь у житті української громади. Захоплюючись хоровою музикою, Володимир протягом 40 років був диригентом численних українських церковних і громадських хорів у Віндзорі й Детройті, а Ірина була ведучим сопрано.

Фонд підтримує дослідження й публікації з української й українсько-канадської історії.



Ірина й Володимир Літинські

Нагороди

Студентський обмін між Львівським та Альбертським університетами

Навесні 2009 р. завершився третій рік студентських обмінів між Львівським національним університетом ім. Івана Франка та Альбертським університетом (АУ).

У 2008–9 навчальному році один студент з АУ, Джордан Вінсент, навчався у Львові в осінньому семестрі. У 2009–10 р. пан Вінсент буде навчатися на четвертому курсі, його спеціалізація — історія.

Це був перший візит Джордана до України. В цілому він дуже задоволений зі свого перебування у Львові та покращення знань з української мови, особливо її розуміння. Щоденне вживання мови додало йому впевненості у своїх можливостях. В університеті він узяв курси з української мови, музичного фолкльору, народного співу, французької мови й культурологічних студій.

Пан Вінсент був вражений багатством культурного життя Львова, його чудовою архітектурою та цен-

тральною частиною міста. Йому приємно відзначити загальне дружнє ставлення до нього студентів Львівського університету.

Юлія Корженна, студентка факультету міжнародних відносин Львівського університету, навчалася в АУ в осінньому семестрі 2008 р. Вона взяла курси про політичні партії в Західній Європі, міжнародні відносини, управління родинним бізнесом та французьку мову. Пані Корженна дуже щаслива з того, що могла взяти курси, які її цікавили, та відзначила професорів АУ, які з повагою ставляться до студентів і завжди готові їм допомогти. Окрім того, два дні на тиждень вона працювала добровольцем у міжнародному відділі АУ.

За три роки учасниками програми обміну було п'ять студентів зі Львова й чотири з Едмонтону. Студенти з України позитивно відзначили стосунки між студентами й викладачами та свободу вибору курсів в АУ, а студенти з АУ виділили багате культурне життя Львова, архітектурні перлини міста та поліпшення знань з української мови. Якщо зацікавлення програмою залишається високим з обох боків, то зростання витрат на її утримання може перешкодити її тривалому існуванню. Це включає кошти на авіаквитки й проживання, що більш обтяжливе для українських студентів (зважаючи на різницю у рівні життя та заробітній платі між Україною і Канадою).

У майбутньому для утримання програми обміну потрібно створити спеціальний вічний фонд. Міжнародний відділ АУ надає українським студентам (як-от Юлії Корженній) стипендію 1,500 дол., а Джордан Вінсент отримав подорожню дотацію Про-



Юлія Корженна

грами студентського обміну Курсів українознавства ім. Івана Франка в розмірі 2,000 дол. Проте стипендії міжнародного відділу АУ не постійні, а дотації Курсів українознавства не призначені для підтримки обмінів. Заснування постійного фонду розв'язало б цю проблему, особливо для студентів з України, і зробило б програму тривкою.

Внесок на 100,000 дол., наприклад, створив би дві річні стипендії до 2,000 дол. кожна, щоб покривати кошти на авіаквитки. Деякі дрібні внески до фонду вже надійшли, але в даний момент для заснування фонду необхідно отримати не менше 10,000 дол. Для детальнішої інформації просимо зв'язатися з директором КІУСу д-ром Зеноном Когутом.



Джордан Вінсент

Стипендії та дотації (2009–10)

Бакалярські стипендії

Бакалярська стипендія ім. Лева Криси

Шейн Недогін, відділ середньої освіти, Альбертський університет.



Шейн Недогін

Стипендія Меморіального фонду ім. Степана Кобринського

Сюзанна Лин, відділ сучасних мов і культурологічних студій, Альбертський університет.



Сюзанна Лин

Стипендія з освіти Вічного фонду Клубу українських професіоналістів і підприємців Едмонтону

Шейн Недогін, відділ середньої освіти, Альбертський університет.

Програма студентського обміну Курсів українознавства ім. Івана Франка

Сюзанна Лин, відділ сучасних мов і культурологічних студій, Альбертський університет.

Криста Цар, відділ початкової освіти, Альбертський університет.

Микола Середич, гуманітарний факультет, Альбертський університет.

Бакалярські стипендії, надані в Україні

Вічний фонд ім. Дмитра і Стефанії Куп'яків

Сім випускників Буської державної середньої школи, які зараз навчаються у Львівському національному університеті ім. Івана Франка, отримали стипендії з цього фонду.



Микола Середич

Меморіальний фонд ім. Марусі Онищук та Іванка Харука

Двадцять стипендій отримали студенти зі Снятинського району Івано-Франківської області, які навчаються в Чернівецькому національному університеті ім.

Юрія Федьковича.

Аспірантські стипендії

Магістерська стипендія Вічного фонду ім. Марусі та Михайла Дорошів

Аналіса Дельвекіо, школа перекладу й інтерпретації, Оттавський університет.

«Переклад: каталізатор для культурної індокринії в Українській РСР».

Катаржина Косцеша, відділ історії, Лондонський університетський коледж і Варшавський університет. «Життя на кордоні — зміна русинської ідентичності на Закарпатті».



Аналіса Дельвекіо



Катаржина Косцеюша

Докторська стипендія Меморіального фонду ім. Олени Даркович

Емілі Баран, відділ історії, Університет Північної Кароліни. «Віра на маргінесах: свідки Єгови в Радянському Союзі і пострадянській Росії, 1945–до сьогодні».
Світлана Крис, відділ сучасних мов і культурологічних студій, Альбертський університет. «Готична уява в українському романтизмі».

Докторська стипендія ім. Непораних

Ольга Онух, відділ політології і міжнародних відносин, Оксфордський університет. «Революційні рухи і революційні моменти: порівняння масової мобілізації в Україні (2004) і Аргентині (2001).»



Емілі Баран

Постдокторські та інші стипендії

Стипендія ім. Івана Коляски

Олег Турій, катедра церковної історії, Український католицький університет, Львів. Праця над проектом про історію і стосунки між східною і західною християнськими церквами.

Дослідні дотації

Ольга Албул та Оксана Лазор. Підтримка видання монографії Костянтина Трофимовича *Становлення та розвиток верхньолужицької літературної мови*. Вічний фонд КІУСу (внесок Олега Ільницького й Наталії Пилип'юк)

Юлія Балицька, Центр канадських студій ім. Р. Гнатишина, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. «Конгрес українців Канади — провідна сила українського суспільно-культурного життя Канади». Вічний фонд ім. Целестина й Ірини Суховерських

Андрій Блануца, Інститут історії НАН України, Київ. «Земельні надання литовських правителів на українських землях Великого князівства Литовського: джерела дослідження». Меморіальний фонд ім. Нестора Печенюка

Олег Богуславський, Інститут журналістики і масової комунікації, Класичний приватний університет, Запоріжжя. «Антологія публіцистики міжвоєнної української еміграції в Європі 1919–1939 рр.». Меморіальний фонд ім. Михайла Захарука та Вічний фонд ім. родини Юхименків

Юрій Волошин, історичний факультет, Полтавський державний педагогічний університет ім. Володимира Короленка. «Місто Полтава в Генеральному описі Лівобережної України 1765–1769 рр.». Вічний фонд ім. Олександра і Галини Кулагиних

Ніла Волошина, журнал *Українська література в загальноосвітній школі*. Видання спеціального випуску про літературу та літературознавство української діаспори. Вічний фонд КІУСу (внесок Яра Славутича)

Ліліана Гентош, Інститут історичних досліджень, Львівський національний університет ім. Івана Франка. «Нові ватиканські джерела до вивчення діяльності митрополита Шептицького в 1920–30-і роки». Вічний фонд Програми дослідження релігії і культури

Ольга Гончар, відділ української історіографії, Інститут історії НАН України, Київ. «Наукове видання *Вибраних листів Миколи Костомарова*». Меморіальний фонд ім. Михайла, Володимира й Олі Гальчук



Світлана Крис



Ольга Онух

Владислав Грибовський, громадська організація «Інститут суспільних досліджень», Дніпропетровськ. Підтримка видання монографії *Петро Калнишевський. Постать на тлі трансформації українського степового порубіжжя XVIII ст.* Вічний фонд ім. Тимофія та Євгенії Таборовських

Людмила Гриневиц, Інститут історії України НАН України, Київ. «Хроніка колективізації сільського господарства і Голодомору в Україні». Меморіальний фонд ім. Нестора Печенюка та Меморіальний фонд ім. Петра Чорного

Ярослав Дашкевич, Інститут української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського НАН України (львівське відділення). Праця над укладанням географічного покажчика до десятитомної *Історії України-Руси*. Вічний фонд ім. Петра Яцика

Світлана Іваницька, катедра українознавства, Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій. «Партійно-політична еліта Наддніпрянської України кінця XIX–початку XX ст.: досвід соціокультурної аналізи». Вічний фонд з українознавства ім. д-ра Івана Іванцева і д-ра Мирослави Мисько-Іванців

Костянтин Курилишин, Львівська наукова бібліотека ім. Василя Стефаника, НАН України. «Українське життя в умовах нацистської окупації (1939–1944): за матеріалами преси». Меморіальний фонд ім. Миколи Кліда та Меморіальний фонд ім. Нестора Печенюка

Ольга Лучук, факультет міжнародних відносин, Львівсь-

кий національний університет ім. Івана Франка. «Юрій Луцький і сучасники: постать вченого крізь призму його епістолярію». Вічний фонд ім. Олега Зуєвського

Володимир Мезенцев, відділ слов'янських мов і літератур, Торонтський університет. Батуринський археологічний проект. Програма дослідження *Східньої України ім. Ковальських і Меморіальний фонд ім. Марусі Онищук та Іванка Харука*

Андрій Портнов, журнал *Україна модерна*, Київ. «Три науковці у 'вік екстремізму': Віктор Петров, Володимир Пархоменко, В'ячеслав Заїкин». Меморіальний фонд ім. Володимира Дилинського та Вічний фонд ім. Василя Кравченка

Ганна Скорейко, катедра історії України, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Участь у конференції «Східні християни у Габсбурзькій монархії». Меморіальний фонд ім. Теодоти та Івана Климів

Тетяна Таїрова-Яковлева, Санкт-Петербурзький університет, Російська Федерація. Видання опису Малоросійського приказу з Російського центрального архіву давніх актів. Програма дослідження *Східньої України ім. Ковальських*

Вадим Хмарський, катедра історії, Одеський національний університет ім. Іллі Мечникова. «Українці Одеси в революції 1917–1920 рр.». Меморіальний фонд ім. Нестора Печенюка

Стипендіат Вічного фонду ім. Суховерських

У 2008 р. Тарас Лупул, який працює над докторською дисертацією на факультеті історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, отримав дотацію з Вічного фонду Целестина й Ірини Суховерських на проведення дослідження про останню хвилю української імміграції до Едмонтону. Прийнятий КІУСом, пан Лупул проводить своє дослідження в Едмонтоні з середини вересня до середини листопада 2008 р. Він тісно співпрацював з д-ром Романом Петришиним, директором Українського центру засобів і розвитку при Університеті ім. Гранта МакЮена, та консультувався з працівниками КІУСу — Андрієм Макухом, Сергієм Ціпком і Ярсом Баланом. Пан Лупул також зустрічався й брав інтерв'ю в представників громади, знайомих з імміграційними справами. В Едмонтоні він виступив з лекцією «Четверта хвиля української імміграції до Канади в літературі українських ка-

надистів» та взяв участь у круглому столі «Майбутні перспективи України», спонсорованому Лігою українців.

З 19 листопада до 19 грудня Тарас Лупул продовжив свої дослідження в Оттаві. Тут він зустрівся з д-ром Анатолем Романюком, іншими науковцями, членами української громади Оттави (включно з архівістом Мироном Момриком), послом України в Канаді д-ром Ігорем Осташем та дослідниками з Міністерства статистики Канади.



Тарас Лупул розповідає про нову хвилю української імміграції до Канади

Стипендіяти Меморіального фонду ім. Івана Коляски (2008–9)

У 2008–9 р. троє осіб отримали стипендії Меморіального фонду ім. Івана Коляски: Ярослав Федорук, Володимир Кравченко та Олег Турій. Стипендія ім. Коляски надається науковцям з України для проведення досліджень і навчання в Канаді.

Ярослав Федорук, старший науковий працівник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України в Києві, перебував у КІУСі з вересня 2008 до січня 2009 р. Здебільшого він працював над перевіркою тому 10 англійського перекладу праці Михайла Грушевського *Історія України-Руси*. За цей час він також написав вступ до тому під назвою «Подолання історичних стереотипів та аналіза української закордонної політики, 1655–57 рр.», перевіряв географічні й іменні покажчики до тому 10 і переклад тексту та відредагував пояснювальні примітки.

Д-р Федорук також проводив власне дослідження загальноєвропейської кризи середини XVII ст. та української дипломатії в останні роки правління Богдана Хмельницького. Він мав нагоду ознайомитися з багатьма європейськими джерелами, насамперед шведськомовними, в бібліотеці Альбертського університету. Більшість шведської літератури ще не введена в обіг в українській історіографії. В Едмонтоні д-р Федорук також виступив перед групою українських сеньйорів, розповівши про політику відзначення Переяславської ради в Україні 2004 р.

Історик Володимир Кравченко, директор Східного інституту українознавства ім. Ковальських Харківського національного університету ім. Василя Каразіна, перебував в Едмонтоні й Торонті з вересня до грудня 2008 р. і



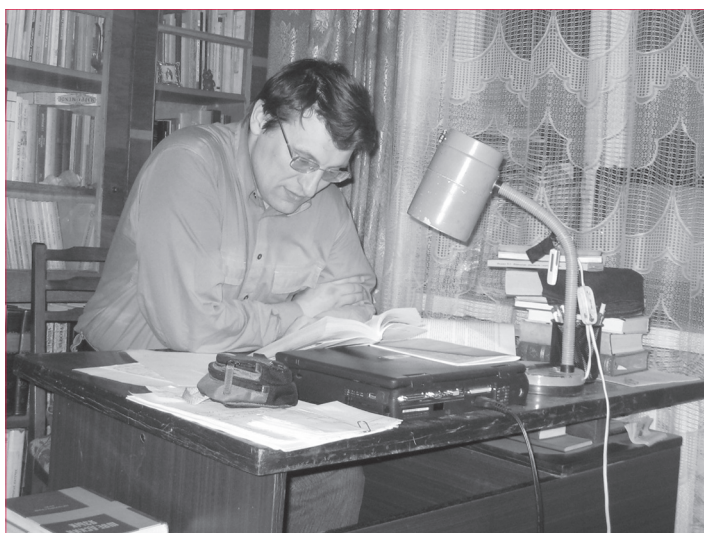
Володимир Кравченко виголошує доповідь про Харків як прикордонне місто

проводив дослідження про розвиток українських студій у Канаді. В центрі його уваги, зокрема, було питання про те, чому західні дослідники цікавляться українськими темами. Окрім роботи в бібліотеці Альбертського університету, д-р Кравченко взяв інтерв'ю у провідних спеціалістів з української історії: Івана Химки, Зенона Когута, Павла Магочі й Франка Сисина. Результати його досліджень будуть включені до ширшої праці про українську історіографію.

В Едмонтоні д-р Кравченко виголосив доповідь в серії семінарів КІУСу в Альбертському університеті про Харків як прикордонне місто. Він також узяв участь у форумі української громади про сучасну Україну та виступив із лекцією про українську історіографію, співспонсоровану Науковим товариством ім. Шевченка.

Третій стипендіят, д-р Олег Турій з Українського католицького університету у Львові, відвідав Едмонтон, Йорктон, Вінніпег, Торонто й Оттаву у травні–липні 2009 р. Спеціаліст з української церковної історії, професор Турій вивчав у Канаді міжконфесійні стосунки. В Едмонтоні він працював у Меморіальній бібліотеці ім. Богдана Боцюркова КІУСу та Провінційному архіві Альберти; в Йорктоні — у провінційному архіві Ордену релігійних; та у Вінніпезі — в архіві Консисторії Української Католицької Церкви.

Окрім дослідницької роботи, д-р Турій виступив із численними публічними доповідями. Три з них були академічними: в Торонті і Вінніпезі він розповів про релігійне життя та міжконфесійні стосунки в Україні



Ярослав Федорук працював над проектом перекладу праць Грушевського і робив дослідження з української історії XVII ст.

після незалежності, а в Едмонтоні в Меморіальній лекції ім. Богдана Боцюркова — про ідентичність «традиційних» українських церков. Професор Турій виступив зі словом перед громадськими аудиторіями та релігійними зібраннями в Торонті, Едмонтоні, Йорктоні й Вінніпезі.

Д-р Турій також зустрівся і провів консультації з численними релігійними й науковими представниками. Під час перебування в Канаді він досяг домовленості про написання наукової біографії єпископа Никити Будки.

Меморіальний фонд ім. Івана Коляски був заснований у травні 1990 р. як Вічний стипендіальний фонд для обміну з Україною завдяки зусиллям бл. п. Івана Коляски (Суррі, Британська Колумбія), Павлини і бл. п. Петра Кіндрачука (Вернон, Б. К.), Василя і Юстини Федейків (Сент-Альберт, Альберта) та багатьох організацій і осіб. У час заснування фонду Україна ще не була незалежною державою, але засновники розуміли, що молодим українським науковцям і спеціалістам потрібна буде постійна підтримка, щоб вони могли приїжджати до Канади, проводити свої дослідження й підвищувати професійний рівень. З часу заснування фонду десятки кращих науковців з України скористалися з такої нагоди. Серед наших гостей були віце-ректор Українського католицького університету (Львів) і колишній правозахисник Мирослав Маринович, о. д-р Юрій Мицик, політолог Володимир Кулик, історики Владислав Верстюк, Юрій Шаповал і Владислав Гриневич, політолог і письменник Микола Рябчук, архієпископ Харківський і Полтавський УАПЦ Ігор (Юрій Ісиченко) та багато інших. Під час свого перебування в Канаді стипендіанти відвідали багато міст (Едмонтон, Торонто, Оттава, Вінніпег, Йорктон та ін.), де могли попрацювати в архівах і бібліотеках, виступити перед університетською аудиторією і громадською та зав'язати нові контакти.

Після смерті Івана Коляски (1915–1997) у пам'ять про його наукову й громадську працю та особистий



Олег Турій і Віра Боцюрків під час Меморіальної лекції ім. Богдана Боцюркова про сучасну релігійну ситуацію в Україні

вклад у розвиток фонду він був названий його іменем. Колишній член Комуністичної партії Канади, п. Коляска під час студій в СРСР на початку 1960-х років зрозумів усю облудність комуністичної ідеології та русифікаторську політику Москви в Україні, і за це у 1965 р. був вигнаний із СРСР. Після цього його життя стало місією розповісти про свій досвід широким науковим і громадським колам. Він відомий як автор таких книг: *Prophets and Proletarians: Documents on the History of the Rise and Decline of Ukrainian Communism in Canada*, *Education in Soviet Ukraine*, *The Shattered Illusion: The History of Pro-Communist Organizations in Canada*, *Two Years in Soviet Ukraine* і *Partners in Tyranny*.

Оголошуючи про заснування фонду 1990 р., п. Коляска заявив, що його мрією є доведення уставного капіталу до 1,000,000 дол. На сьогодні фонд складає 751,487 дол. Канадський інститут українських студій, покликаний продовжити справу шановного мецената та всіх засновників і жертводавців фонду, відновлює збір коштів і закликає вас підтримати нашу нову кампанію.

Ваші пожертви допомагають КІУСу утримувати високий рівень української освіти, науки і видавничої справи.

Дякуємо за вашу підтримку!